

PLURALISM POLITIC – VALOARE INTRINSECĂ A DEMOCRAȚIEI REPREZENTATIVE

drd. lect. asist. Ion Ciobanu

Rec.: dr. conf. univ. Boris Coroliuc

Pluralismul politic reprezintă o multitudine de factori ce stabilesc ideile, mecanismele și regulile jocului politic în societate. Evoluția acestui concept inconfundabil datează antichitatea și parcurge toate etapele până în prezent, impactul său asupra societate fiind interpretat de literatura juridică și de specialitate.

Orice regim democratic nu poate funcționa în absența acestui principiu fundamental. În acest sens, Constituția Republicii Moldova declară pluralismul politic valoare supremă garantată .

De asemenea, prin pluralism politic percepem posibilitatea cetățenilor de a se asocia în diferite organizații social-politice, a-și exprima voința politică prin reprezentanții săi, dreptul de a alege și de a fi ales etc.

Pluralismul ca fenomen social nu a apărut într-un mod spontan, ci a constituit un produs al evoluției societăților antice. Inițial, Conceptul de pluralism a apărut la greci, în antichitate. Filosofii eleni se concentrau asupra dezbaterii asupra Unului și Multiplului în cadrul *polis*-ului. Explicația dezbaterii în cauză este evidentă. Însuși alegerea formei de guvernământ (fie ea monarhică sau democratică) a oscilat în favoarea uneia sau în defavoarea alteia.

În acest sens, sunt relevante ideile politico-juridice ale lui Aristotel. În opera sa, *Politica*, el concludă că statul este constituit din multitudinea de elemente care îl alcătuiesc. În viziunea sa, orice stat este compus din familii, iar acestea diferă după statutul social (săraci și bogați, funcționari sau țărani etc.) [1] De asemenea, el a fost primul care a clasificat formele de guvernământ (monarhia, aristocrația și democrația precum și formele lor deviate) și multitudinea constituțiilor grecești. Tot în acest context, trebuie să menționăm că libertatea de exprimare a filosofilor în cadrul orașelor-state a garantat, în perioada incipientă, funcționarea pluralismului sub toate aspectele, inclusiv politic, economic și cultural.

Un impact deosebit în evoluția fenomenului pluralist l-a avut renumitul filosof John Locke. În celebra sa lucrare "Concerning Civil Government. Second Essay" , el definește oamenii ca fiind indivizi liberi în acțiunea de alege ce le convine sau nu în toate domeniile. Deci, omul în starea de libertate deplină este dotat cu puterea de a alege ce-i convine....dar oamenii au șanse egale să promoveze valorile proprii fără a intra în relații de subordonare și cu oportunități egale în declararea voinței personale cu excepția cazului când domnul și stăpânul lor, al tuturor, i-ar plasa pe unul deasupra celuilalt printr-o declarație manifestă a voinței sale și i-ar conferi celui dintâi, printr-o nominalizare evidentă și clară, un drept indubitabil la dominație și suveranitate. [2]

Societatea modernă a oferit largi posibilități de manifestare a diversității formelor pluralismului: pluralismul politic, sindical, ideologic, cultural, ș.a. Fiecare dintre aceste categorii de pluralism are un conținut aparte și, în mod evident, există separație netă, dar în diferite cazuri ele se întrăpătrund.

În viziunea lui McLennan, pluralismul comportă un idealism *de facto*: multiplicitatea nu poate fi concepută fără Unul. [3] În secolul XX, pluralismul politic deja constituie un principiu al democrației. După Primul Război Mondial, o parte a catolicilor acceptă democrația liberală și pluralismul.

Prin pluralism se subînțelegea: pluralismul orizontal, adică multiplicitatea grupurilor sociale, apărarea celulei familiale, puterii locale etc; pluralismul vertical însemnând diversitatea doctrinelor politice, multiplicitatea partidelor, toleranța etc. [4]

În opinia lui I. Luca, funcționarea democrației, garantarea drepturilor „sunt condiționate de existența mai multor forțe politico-sociale(...) care să se interpună între indivizi și stat.” [5] Apariția conceptului de pluralism și crearea unei adevărate structuri de exprimare și garantare a acestuia s-au produs în condițiile social-politice ale sfârșitului primului război mondial.... curentul pluralismului, care are la baza sa multiplicitatea centrelor de interese generate de afirmarea societății civile și descentralizarea puterii. În concepția susținătorilor pluralismului, statul nu poate fi unicul agent al deciziei politice, un rol esențial, cel puțin în influențarea procesului de adoptare a acesteia, avându-1 partidele, asociațiile, ligile, biserica, ș.a. De aceea, susținătorii pluralismului au opus statului diversitatea grupurilor de interese autonome ale organizațiilor sociale neguvernamentale și asociațiilor și existența lor separată de voința statului.

Trăsăturile specifice

Pluralismul nu se opune diversității, ci dimpotrivă o presupune și se bazează, pe aceasta, lipsa diversității de interese, valori, programe politice, de concepții și valori filozofice, etice, religioase ș.a.m.d., însemnând și lipsa pluralismului. Pluralismul face din diversitate un concept și practică a existenței sociale organizate și echilibrate, orientate spre realizarea a ceea ce se numește Binele comun.

Nici una dintre formele de pluralism enunțate - care pot fi instituționalizate și structurate pe modele de valori - nu este ostilă celeilalte, chiar se compensează. Fiecare are un câmp propriu de exprimare și manifestare. Pluralismul exclude în societatea contemporană antagonismele, confruntarea, ceea ce nu înseamnă nicidecum că forțele și instituțiile pluraliste nu se află în competiție. Competiția se desfășoară în cadrul intern al fiecărei specii de pluralism, după reguli bine stabilite. De pildă, în cadrul pluralismului politic competiția structurează forțele politice reprezentate la nivel parlamentar între majoritate și opoziție. Competiția între acestea presupune compromisul, negocierea, regula majorității, forme instituționalizate de exprimare a opoziției.

Pluralitatea forțelor politice nu înseamnă separarea lor absolută, lipsa de dialog și intoleranța, sau dimpotrivă, competiția violentă, acerbă, lupta pentru cucerirea puterii prin orice mijloace, pentru lichidarea adversarilor. O asemenea schemă a jocului politic pentru întâietate la guvernare ar fi aberantă și ar echivala printr-un analogism, cu revenirea la

"starea naturală" a conflictului fizic între forțe competitive, care ar urmări ca unic țel înlăturarea adversarului mai slab și împiedicarea sa pentru totdeauna de a participa la exercitarea puterii.

O condiție esențială și, totodată, un suport al instituțiilor pluraliste îl constituie legitimitatea acestora, sprijinul de care se bucură din partea susținătorilor (în speță a electoratului). Valoarea socială a pluralismului constă în faptul că „datorită lui sunt garantate abilitățile de a manifesta opiniile individului, egalitatea de posibilități, toleranța față de diverse grupe”[6] Pluralismul, în special pluralismul politic, presupune o comunitate umană având o organizare socială bazată pe interese stratificate, bine conturate și, totodată, o anumită organizare statală. Aceste două cerințe sunt esențiale îndeosebi pentru existența pluralismului politic. Lipsa intereselor sociale distincte și eventual concurente face inutilă, pe de o parte, apariția instrumentelor prin care acestea urmează a fi exprimate și susținute, iar, pe de altă parte, a metodelor și formelor de mediere între ele. Existența statului oferă posibilitatea de instituționalizare, de structurare funcțională a factorilor politici autonomi care promovează pluralitatea de interese, precum și a formelor de stabilire a unui consens între acestea.

Formele de pluralism politic devin operabile doar în mediul statal care, totodată, stimulează reprezentarea populației sau a anumitor segmente ale acesteia în structurile de guvernare. Libertatea individuală cât și cea colectivă a întregii comunități nu este opusă autorității și ordinii instituite de stat. Ideea de libertate individuală nu poate fi asimilată cu formula "cetățeanul împotriva puterii" . În orice colectivitate umană organizată politic este nevoie de ordine (inclusiv de constrângere ca modalitate extremă de impunere a acesteia) pentru a se înlătura liberul arbitru al fiecăruia și a se garanta libertatea politică a întregii colectivități. Societatea umană însumează și sintetizează interese și valori distincte autonomizate la diferite niveluri ale acesteia.

Pluralismul politic este susținut în epoca contemporană ca o cerință obiectiv necesară de către întreaga paletă de programe și doctrine ideologice. Partide de orientare creștină, socialiste, social-democrate, conservatoare văd în pluralismul politic motorul jocului politic democratic, sursa și mijlocul de promovare a intereselor lor specifice. Cerința garantării pluralismului în toate speciile sale și, în special, a pluralismului politic este, de asemenea, subliniată într-o formă sau alta în documente și instrumente internaționale cu vocație universală sau regională.

În viziunea juristului român Cristian Ionescu, în prezent, sistemele constituționale occidentale sunt indisolubil legate de democrație și pluralism, bazate valori primordiale precum:

- soluționarea pe cale pașnică, prin dialog, a disputelor de ordin politic, economic, ideologic ș.a. între forțele politice și sociale, între stat și cetățeni și realizarea pe această cale a consensului și echilibrului social;
- asigurarea pe o cale neviolentă, într-o societate aflată într-o continuă și dinamică transformare (ca proces istoric obiectiv), a unor schimbări de natură social-politică, economică, ș.a., impuse de progresul

general al societății respective. Este esențial ca aceste schimbări să fie în beneficiul întregii colectivități;

- succesiunea guvernanților la conducerea societății foi funcție devoința majorității electoratului, exprimată prin alegeri libere și periodice la care au posibilitatea de a propune candidați, în condițiile de egalitate, toate partidele politice legal constituite;
- minimum de represiune socială și reglementarea prin lege în mod strict a condițiilor în care forța represivă a statului poate fi folosită de organismele competente; armata și poliția să se afle în slujba națiunii și nu a guvernanților de moment;
- dreptul cetățenilor de a controla activitatea parlamentului și a executivului și de a cere prin mecanismele constituționale schimbarea guvernanților sau de a impune prin forță înlăturarea acestora dacă s-ar face vinovați de conducere tiranică;
- diversitatea, indiferent că este vorba de o diversitate politică, economică, culturală, etnică, ideologică ori religioasă;

Legea este privită în acest caz ca instrument de exprimare a intereselor fundamentale ale colectivității și a Binelui comun al societății respective.[7] E necesar de subliniat că doctrina pluralismului politic presupune faptul că societățile civile în statele avansate, precum și într-o măsură mai limitată în cele posttotalitare, cunosc procese relevante de diversificarea structurală și mobilitate socială puternică. Individul este cuprins de o vastă rețea de raporturi sociale, la care trebuie să participe. Aici, se creează diferite grupuri de interese, asociații, grupuri de presiune etc. ceea ce este caracteristic pentru o societate civilă.

Reieșind din cele menționate mai sus, putem afirma că o societate pluralistă își constituie asemenea structuri democratice – în toate sferele vieții sociale – , încât aici este firesc și un pluralism politic, echivalent cu democrația.

În concluzie, am putea afirma că pluralismul politic este un fenomen complex ce oferă posibilitatea fiecărui cetățean de participa la afacerile publice prin reprezentanții săi ce împărtășesc aceleași viziuni; pluralismul garantează libertatea concurenței și stabilirea unor vectori politici prin consens dintre actorii politici. De exemplu, în adoptarea unei legi, orice reprezentant(deputat) are dreptul la exprimare a viziunilor sale sau ale fracțiunii sale, indiferent dacă face parte din partidul majoritar sau de opoziție. În opinia noastră, pluralismul politic constituie un fenomen indisolubil al societății democratice, unanim acceptat ca fiind valoare supremă în stat de drept și garantat de prevederile constituționale. S-ar putea afirma că relația stat-pluralism este una conflictuală, însă realitatea este cu totul alta. Pe de o parte, pluralismul atrage după sine un grad de autonomie, dar pe de altă parte diversitate ideilor presupune convețuirea consociațională în societate. Concurența dintre indivizi antrenează consensul care eschivează societatea de conflicte radicale, și invers, unanimitatea sau omogenitatea constituie o societate rigidă, închisă de alte tipuri de societăți ce nu convin normelor sale. O societate pluralistă est una dinamică, flexibilă și eficientă tocmai datorită existenței pluarlismului în diferite domenii: politic, economic, social, cultural etc.

Note:

1. Aristotel, *Politica*, Cultura Națională, București, 1924,p.213-214
2. John Locke, *Concerning Civil Government. Second Essay*, Encyclopaedia Britannica Inc., Chicago, 1993, p.25-26
3. McLennan, *Pluralismul*, Ed. Du Style, Buc, 1998
4. Pisier E, *Istoria doctrinelor politice*, Ed. Amarcord, Timișoara, 2000
5. Luca I, *Politologie*, Ed. Helicon, Timișoara, p. 97-103
6. Maliko A. V., *Теория государства и права*, Ed. Iurist, M, 2000, p.97
7. Ionescu Cristian, *Drept constituțional și instituții politice*,Buc, Ed.